

## Leiðbeiningar um áburðargjöf.

Venjulega áburðargjöf geta flestir framkvæmt sjálfir í garði sínum. Margar tegundir áburðar eru í boði héraðs og er bæði hægt að velja lífrænan og tilbúinn áburð. Áður en hafist er handa er rétt að kynna sér hvaða aðferðum best er að beita, hvers konar áburð skal velja og í hvaða magni skal nota viðkomandi áburðartegund. Hér eru einfaldar leiðbeiningar um undirbúninginn, áburðargjöfina sjálfa og verkfærin.

### Undirbúningurinn

Tilgangurinn með áburðargjöf í heimilsgörðum er að tryggja gróðrinum nægan aðgang að næringarefnum sem eru þeim lífsnauðsynleg.

Áburðargjöf er í eðli sínu flókin og krefst oft á tíðum mælinga til þess að fullnægjandi árangur náist fram, t.d. í landbúnaði. Annað gildir um venjulega áburðargjöf í heimilsgörðum þar sem unnið er með aðalnæringarefni, köfnunarefni (nitur), fosfór og kalí, og ekki gerðar kröfur um hámarksuppskeru.

Plöntur taka næringarefni til sín úr jarðveginum. Næringarefni sem eru bundin í jarðveginum og uppleyst í jarðvatninu nýtast plöntunum og af þeim þarf að vera hæfilegt magn til þess að plönturnar vaxi og dafni eðlilega.

### Hvenær er rétti tíminn og aðstæðurnar?

Á vorin byrja plöntur að lifna við eftir vetrardvala, brum springa út og vöxturinn hefst. Til þess nota þær orku sem er uppsöfnuð í vefjum plöntunnar m.a. í rótum þar sem þær eiga erfitt með að taka upp næringarefni þegar jarðvegurinn er kaldur og jafnvel enn þá frost í jörð. Af þessu leiðir að lítið gagn er af áburðargjöf mjög snemma á vorin.

Ráðlegt er að skipta áburðargjöf í tvennt þ.e.a.s. gefa áburðarskammta tvisvar sinnum á vaxtartímabili þar sem það nýtist plöntunum betur. Oftast er miðað við 15. maí með fyrstu gjöf og 15.-20. júní með þá seinni. Til viðbótar þessu má bæta við einni gjöf af kalí og fosfór áburði fyrir miðjan júlí en það stuðlar að betri undirbúningi plantna fyrir veturinn. Best er að bera á þegar jarðvegurinn er rakur. Ef borið er á í þurrkatíð er hættu á að áburðurinn sviði blöð plantna og valdi skemmdum. Því verður að vökva yfir svæðið, ef því verður við komið.

### Jarðvegurinn skiptir öllu!

Eftir því sem jarðvegurinn er betri, þeim mun betur nýtist áburðurinn sem við dreifum. Góður jarðvegur til ræktunar samanstendur af blöndu sands og moldar, þar sem heldni næringarefna, loftun og framræsla vatns er góð. Góður jarðvegur er frekar laus í sér og auðveldlega er hægt að kanna það með því að taka lúkufylli af jarðvegi, kreista hann vel saman, stinga fingrum í moldarkúluna og sjá hvort hann losnar ekki auðveldlega í sundur.

Slíkur jarðvegur heldur næringarefnum betur, plönturnar ná þá að nýta sér þau og útskolun næringarefna verður minni. Einnig má benda á að plöntur sem lifa í svo góðum jarðvegi þurfa ekki jafnmikla áburðargjöf og þær sem lifa við aðrar aðstæður.

# Áburðargjöfin

## Áburðargjöf til gagns

Áburðargjöf getur gert gæfumuninn sé farið rétt að og magn áburðar miðað við aðstæður hverju sinni og þær plöntur sem verið er að bera á.

Íslenskur jarðvegur er þannig gerður að hann bindur fosfór (P) það fast að lítil hluti er aðgengilegur fyrir rætur plantna. Köfnunarefni (N) sem plöntur nota mest til að vaxa er mjög lausbundið og skolast hratt úr jarðvegi. Einnig getur kalí (K) skort í jarðveginum. Það eru þessar tegundir næringarefna sem plönturnar nota mest af og við þurfum að sjá til að þær fái, í réttu mæli, til að ná fram góðum vexti. Heilbrigðar plöntur verja sig betur gegn ágangi meindýra, þær ná frekar að auka framleiðslu og myndun nýrra laufblaða og komast þannig í gegnum áföllin.

Hafa skal í huga að við getum gert meira ógagn en gagn, ef ógætilega er farið með áburð. Sé jarðvegurinn ekki þeim mun næringarsnauðari er engin hættu á að plönturnar okkar drepist þótt þær fái ekki áburð. Þær geta hins vegar skaðast ef alltof miklum áburði er dreift á þær í einu!

## Næringarefnin

Næringarefnin eða áburðarefnin sjálf gera mismunandi gagn fyrir plönturnar. Ekkert af þeim má þó skorta því það takmarkar árangurinn.

**N** = Köfnunarefni/nitur gerir græna litinn enn meiri (aukin blaðgræna). Köfnunarefni eykur framleiðslu og vöxt og er þess vegna ekki ráðlegt að gefa það eftir mitt sumar þar sem það eykur hættuna á skemmdum af völdum haustfrosts. Köfnunarefni skolast auðveldlega úr jarðvegi og því er betra að gefa það í fleiri skömmtum.

**P** = Fosfór stuðlar að betri orkubúskap plantna, styrkir rôtarkerfi og vefi.

**K** = Kalí stuðlar að betri vatnsbúskap plantna, styrkir rôtarkerfi og vefi. Kalí er ekki síst mikilvægt vörnum plantnanna gegn kalí.

## Kalk

Við tölum oft um kalkið sem áburð þótt raunverulega sé það frekar jarðvegsbætur.

Plönturnar nota að vísu örlítið af næringarefninu kalsíum sem er í kalki en það telst ekki til aðalnæringarefna. Kalkið jafnar sýrustig jarðvegsins þannig að hann verður hæfari til að binda og miðla næringarefnum til plantanna.

## Áburður og blöndur

Áburðartegundum hefur fjölgað og úrvalið er orðið nokkuð mikið, bæði af lífrænum og tilbúnum áburði.

Fyrir almennan garðeiganda eru til áburðarblöndur sem henta í flesta ræktun. Þær eru þó breytilegar en bera mjög auðkennandi nöfn t.d. „Grasáburður“ fyrir grasflatir. Blöndurnar innihalda fyrrnefnd næringarefni í hlutföllum sem reynst hefur vel. Í sumum þeirra eru einnig snefilefni, en það eru næringarefni sem plantan þarf í örlitlu magni. Lífrænu áburðargjafarnir eru góðir áburðargjafar og innihalda alltaf mörg snefilefni.

Tilbúinn áburður er kornaður og auðvelt er að dreifa honum jafnt út. Best er þó að nota áburðardreifara en það gefur jafnari og nákvæmari dreifingu. Algengt er að dreift sé alveg upp við stofna trjáa og runna en það ber að forðast þar sem það veldur skemmdum á gróðrinum. Áburðurinn nýtist best í jarðveginum undir laufþekjunni og þar á áburðurinn að lenda.

Lífrænn áburður er til í margskonar formi, oftast sem mjöl, vökvi (uppleystur) eða moldarkenndur. Dæmi um áburðargjafa eru búfjáráburður, molta, sveppamassi, þörungaaáburður og hæsnaskítur. Þörungamjoli er best að dreifa í áburðardreifara og þarf mjölið að vera alveg þurrt. Lífrænum áburði í vökvaformi er blandað með vatni t.d. í garðkönnu og vökvað yfir beð eða grasflöt.

Húsdýraáburður hefur lengi verið nýttur til garðræktar og er dýrmætur jarðvegsbætir og áburðargjafi. Húsdýraáburð er oftast hægt að nálgast við t.d. í hesthúshverfum. Hann hentar vel til blöndunar í jarðveg þegar verið er að búa til beð eða grasflatir.

Dæmi um lífrænan áburð í sölu:

	Mjöl	Vökvi (upplausn)	Moldarkenndur
Þörungaaáburður	X		
Maxicrop		X	
Sveppamassi			X
Hæsnaskítur	X		
Molta			X

### Áburðargjöf

Til einföldunar er hér dæmi um hentuga áburðargjöf. Hér er aðeins um viðmiðun að ræða bæði hvað varðar magn og tegund áburðar fyrir eftirtalda gróðurflokka. Yfirleitt eru góðar upplýsingar á umbúðum.

Tilbúinn áburður

	Fyrri áburðargjöf ca. 15. maí	Seinni áburðargjöf ca. 15.-20. júní	Dæmi um áburðartegund	Athugasemd
Grassvæði	3 kg/100 fermetra	2 kg/100 fermetra	Blákorn/Graskorn	
Sumarblóm	3-5 kg/100 fermetra		Blákorn	
Fjölæringar	3 kg/100 fermetra	2 kg/100 fermetra	Blákorn	
Matjurtir	10 kg/100 fermetra	3-5 kg/100 fermetra	Blákorn og Þrifosfat	Til helminga af hverri teg.
Tré og runnar	10 grömm pr. plöntu		Blákorn/Trjáskorn	ca. kúfuð matskeið

Lífrænn áburður

	Fyrri áburðargjöf ca. 15. maí	Seinni áburðargjöf ca. 15.-20. júní	Dæmi um áburðartegund	Athugasemd
Grassvæði	5 kg/100 fermetra	2 kg/100 fermetra	Garðamjöl	Áburðarvökvun*
Sumarblóm	7 kg/100 fermetra		Garðamjöl	Blandað í beðið
Fjölæringar	5 kg/100 fermetra	2 kg/100 fermetra	Garðamjöl	Áburðarvökvun*
Matjurtir	10 kg/100 fermetra	5 kg/100 fermetra	Garðamjöl	Áburðarvökvun*
Tré og runnar	20 grömm pr. plöntu		Garðamjöl	

\* Áburðarvökvun t.d. tvisvar á sumri, á tímabilinu á milli fyrri og seinni gjafa, með Maxicrop eða Glæði. Blöndunarhlutföll: Fara skal eftir leiðbeiningum á umbúðum. Varast þarf að vökva yfir plönturnar sjálfar, þar sem áburður mislitar blóm og blöð, en gras þolir það mjög vel. Þar sem sumarblómabeð eru þéttskipuð er erfitt að koma áburðarvökva í beðin.

### **Áburðargjöfina er best að framkvæma í eftirfarandi röð:**

1. Mæla út svæði og reikna út hæfilegt áburðarmagn sem á að dreifa (sjá töflur).
2. Stilla dreifingu áburðardreifara.
3. Fara skipulega um svæðið og dreifa.
  - a. Dreifa með snöggum hreyfingum ef dreift er í höndum.
4. Hreinsa áburð sem farið hefur á sígrænan gróður eða blöð plantna.
5. Vökva garðinn ef ekki er von á rigningu til að losa áburð og hindra sviða.

### **Verkfærin**

#### **Áburðardreifarar**

Eru nauðsynleg tæki til þess að dreifa jafnt. Þeir eru til í nokkrum stærðum, sumum má halda á í höndunum en einnig eru til meðalstórir dreifarar á hjólum sem má ýta yfir svæðið.

#### **Garðkönnur**

Heppilegar til að blanda í og vökva með uppleystum áburði.

#### **Hanskar og hlífðargleraugu**

Eru nauðsynlegar persónuhlífar sem ber að nota við áburðardreifingu.

#### **Öryggisleiðbeiningar:**

Áburður er ertandi og þá sérstaklega fyrir húðina, en lífrænn áburður er það hinsvegar mjög sjaldan. Það getur reynst hættulegt að fá áburð í augun eða munn.

- Til að forðast beina snertingu við áburðinn er rétt að klæða sig þannig að áburðurinn berist ekki á húð.
- Notaðu hlífðarhanska og gleraugu.
- Velja þarf veður til verksins og forðast dreifingu í vindi.
- Haltu börnum frá og láttu þau ekki leika á svæðinu fyrr en áburður hefur horfið sjónum.